

Голові спеціалізованої вченої ради

ДФ 20.051.107

Прикарпатського національного

університету імені Василя Стефаника

доктору педагогічних наук, професору

Білавич Галині Василівні

(76018, м. Івано-Франківськ, вул. Шевченка, 57)

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора педагогічних наук, професора кафедри соціальної освіти та соціальної роботи Українського державного університету імені Михайла Драгоманова Тернопільської Валентини Іванівни на дисертаційну роботу Завулічної Інни Ігорівни «Благодійні фонди України в системі підготовки майбутніх педагогів до добровільної діяльності (90-ті рр. ХХ – перша чверть ХХІ ст.)», подану на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 01 Освіта / Педагогіка зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки

Актуальність теми дисертаційної роботи та її зв'язок із галузевими науковими програмами.

Трансформаційні зміни, які відбуваються із прийняттям незалежності в Україні на її шляху до євроінтеграції, диктують нові вимоги до організації освітньої діяльності у закладах вищої освіти, а також до особистої підготовки майбутніх педагогів до добровільної діяльності. Авторка обґрунтовано розкриває соціальну важливість дослідження, його відповідність сучасним запитам суспільства; вказує на недостатню вивченість проблеми в науковій літературі; окреслює шляхи творчого застосування отриманих знань у ході дослідження.

Дослідження історичного розвитку підготовки майбутнього педагога підтверджують, що питання підготовки сучасного кваліфікованого та креативного педагога вимагає не тільки модернізації, своєчасної змістовної перебудови, але й системної підготовки педагога до добровільної діяльності, спрямованого на формування комплексного підходу до навчання з поєднанням

теоретичних знань, практичного досвіду та розвитку моральних і етичних цінностей. В українській педагогічній науці накопичено ґрунтовні матеріали підготовки майбутніх педагогів. Проте, ні у сучасній науковій літературі, ні у джерелах минулих років комплексно не відображено проблему ролі благодійних фондів України в системі підготовки майбутніх педагогів до добродійної діяльності (90-ті рр. ХХ – перша чверть ХХІ ст.).

Зважаючи на те, що дослідження благодійних фондів України в системі підготовки майбутніх педагогів до добродійної діяльності є важливим як з точки зору збагачення української педагогіки, усвідомлення творчих надбань наукової спадщини попередніх поколінь, так і в контексті практичної сторони цього питання, оскільки отриманий у процесі дослідження історичний досвід можна використовувати і при формуванні сучасної генерації українських педагогів як найбільш високо освіченої та національно-свідомої частини української нації, носіїв її основних духовних та культурних цінностей, генераторів нових ідей без яких неможливий прогрес у системі освіти, дисертаційна робота Завулічної І.І. є своєчасною та актуальною.

Дисертаційне дослідження є складником науково-дослідницької роботи кафедри педагогіки та освітнього менеджменту імені Богдана Ступарика Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника «Історико-педагогічні проблеми навчання і виховання у системі безперервної освіти» (державний реєстраційний номер – 0108U009122).

Тему дисертаційної роботи «Благодійні фонди України в системі підготовки майбутніх педагогів до добродійної діяльності (90-ті рр. ХХ – перша чверть ХХІ ст.)» затверджено на засіданні Вченої ради ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» (протокол № 11 від 29.12.2020 р.) та уточнено на засіданні Вченої ради Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (протокол № 09 від 31.10.2023 р.).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, їх достовірність. Проведений історико-педагогічний комплексний аналіз дисертаційного дослідження та наукових публікацій

здобувачки, опублікованих за темою дослідження, дає підстави стверджувати про високий рівень оволодіння авторкою методологією наукової діяльності, а також про успішне виконання дисертаційного дослідження, результати якого мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення.

Вивчення змісту дисертаційного дослідження та опублікованих наукових праць за темою дослідження дає підстави стверджувати, що завдання, результати і висновки поданої до розгляду наукової роботи обґрунтовані на достатньо високому рівні. У дослідженні згідно вимог сформульована актуальність, визначені об'єкт (система підготовки майбутніх педагогів в Україні) та предмет (роль благодійних фондів України в системі підготовки майбутніх педагогів до добровільної діяльності (90-ті рр. ХХ – перша чверть ХХІ ст.)). Мета і завдання відповідають заявленій темі. Широкою є джерельна база дослідження, яка включає в себе 511 позицій (законодавчі та нормативні акти, архівні джерела, матеріали вітчизняних і зарубіжних науково-педагогічних періодичних видань, інтерпретаційні джерела, інтернет-ресурси), додатково відображають цінність дослідження додатки (20 позицій), також використано наступні методи наукових досліджень: загальнонаукові (аналіз, синтез, індукція, дедукція, порівняння, узагальнення), термінологічний, історико-педагогічний, ретроспективний, структурний, предметно-пошуковий. Матеріали дисертації викладено послідовно у формально-логічний спосіб з дотриманням наукового стилю викладення. В цілому, дисертаційна робота сприймається як закінчена наукова праця, що містить нові наукові результати.

Кількість та повнота висвітлення основних положень та результатів наукового пошуку за темою дисертації відповідає чинним вимогам. Завулічною І.І. опубліковано 17 наукових праць: 6 статей у наукових фахових виданнях України (з них 1 стаття в співавторстві), 1 статті в колективній монографії, 10 праць у збірниках матеріалів наукових конференцій.

Достовірність результатів дисертаційного дослідження забезпечується низкою опрацьованих документів, а саме законодавчі та нормативні акти, що визначають роль благодійних фондів у системі підготовки майбутніх педагогів до добровільної діяльності в Україні за досліджуваного періоду; архівні

джерела – документи Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України, Державного архіву Львівської області, Державний архів Івано-Франківської області; матеріали вітчизняних і зарубіжних науково-педагогічних періодичних видань.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що дисертантка вперше здійснила комплексне історико-педагогічне дослідження благодійних фондів України в системі підготовки майбутніх педагогів до добродійної діяльності (90-ті рр. ХХ – перша чверть ХХІ ст.). Здійснено цілісний ретроспективний аналіз функціонування благодійних фондів України в системі підготовки майбутніх педагогів до добродійної діяльності в 90-ті рр. ХХ – першій чверті ХХІ ст.. Дисертанткою розроблена та запропонована власна періодизація розвитку благодійних фондів в Україні: перший (1991–1997) – зародження благодійності; другий (1997–2014) – становлення благодійності та зародження соціальної відповідальності; третій (2014–2019) – соціальної мобілізації та волонтерства; четвертий (2019 рр.– до сьогодні) – соціальної активізації та цифрової інтеграції; дослідниця виокремила й проаналізувала особливості добродійної діяльності благодійних фондів України в 90-х рр. ХХ ст. – першій чверті ХХІ ст. як чинник впливу на галузі освіти, медицини, соціальну сферу. Завулічною І.І. досліджено організаційно-дидактичні засади підготовки майбутніх педагогів до добродійної діяльності в Україні в 90-ті рр. ХХ – першій чверті ХХІ ст. Важливо підкреслити, що здобувачкою визначено перспективи залучення благодійних фондів України до підготовки майбутніх педагогів до добродійної діяльності на сучасному етапі.

Практичне значення результатів дослідження вбачаємо в тому, що вони можуть бути використані в науково-дослідницькій (під час написання науково-педагогічних праць), навчальній (для підготовки підручників, науково-методичних посібників; студентам педагогічних спеціальностей; учителям), просвітницькій роботі (для проведення семінарів, круглих столів, конференцій, диспутів та ін.). Зібраний та узагальнений науково-теоретичний, фактологічний матеріал може слугувати підґрунтям для подальшої підготовки майбутніх педагогів до добродійної діяльності. З метою використання результатів

дослідження в освітньо-виховній роботі педагогічних працівників дисертанткою розроблено і рекомендовано до використання такі авторські розробки: елективний курс «Система підготовки майбутнього педагога до доброчинної діяльності в Україні: теорія і практика»; сайт «Доброчинність» для надання доступу до інформативного та практичного контенту про благодійність та доброчинну діяльність в Україні; тренінг «Цифровізація благодійних фондів», визначенні рекомендацій та перспектив внеску благодійних фондів щодо вдосконалення системи підготовки майбутнього педагога до доброчинної діяльності в Україні.

Цінним є й те, що результати дослідження впроваджено в освітній процес низки закладів вищої освіти України.

Загальна оцінка змісту роботи. Дисертаційне дослідження має чітко вибудовану та логічну структуру. Наукова робота складається з анотації (українською, англійською мовами), переліку умовних скорочень, вступу, трьох розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (включає 511 позиції), додатків.

Обґрунтування дисертаційного дослідження є переконливим, містить всі елементи у відповідності до чинних нормативних вимог.

У першому розділі «Благодійні фонди України як історико-педагогічний феномен» здобувачка здійснила аналіз поняттєво-категорійного апарату дослідження, зокрема уточнила зміст провідних понять: «благодійність», «благодійна діяльність», «фонд», «благодійний фонд», «волонтерство», «доброчинність», «доброчинна діяльність».

Доречно наголосити й на тому, що дисертантка простежила розвиток благодійних фондів в Україні (кінець 90-рр. ХХ – перша чверть ХХІ ст.) на тлі таких чинників: суспільно-політичних, економічних, соціальних, культурно-освітніх, що дало змогу на основі визначених критеріїв (історико-педагогічний, правовий, політичний) виокремити чотири етапи періодизації розвитку благодійних фондів у системі підготовки майбутніх педагогів у визначених хронологічних межах досліджуваної проблеми: перший (1991–1997) – зародження благодійності; другий (1997–2014) – становлення благодійності та

зародження соціальної відповідальності; третій (2014–2019) – соціальної мобілізації та волонтерства; четвертий (2019 рр. – до сьогодні) – соціальної активізації та цифрової інтеграції. У цьому ж розділі дослідницею визначено діяльність благодійних фондів у напрямку доброчинності в галузях *освіти* (Благодійної організації «Фонд допомоги розвитку освіти та навчання», Благодійного фонду «Українська освітня фундація», Благодійного фонду «Благодійна школа «Розумне майбутнє», Благодійного фонду «Фонд освітніх ініціатив», Благодійний фонд «Повір у себе», Український культурний фонд, Леоніда Кучми «Україна», фонд Ріната Ахметова «Розвиток України», Фонд Віктора Пінчука «Завтра UA»), *медицини* (Благодійний фонд «Мати Тереза», Міжнародний благодійний фонд «Україна 3000», Всеукраїнський благодійний фонд «Крона», Всеукраїнський благодійний фонд «Серце до серця», Всеукраїнський благодійний фонд «Дитячий світ», Благодійний фонд «Мрію жити», Благодійний фонд «Фундація підтримки медицини для військових»), *соціальній* (Товариство Червоного Хреста України, Всеукраїнська благодійна організація «Український фонд «Благополуччя дітей», Міжнародний благодійний фонд «Карітас України», «Армія SOS», Фонд Сергія Притули «Повернись живим», благодійний фонд «Маша», благодійний фонд «АНТИТІЛА», благодійний фонд Андрія Хливнюка та благодійний фонд «UNITED24») сфері.

У другому розділі «Організаційно-дидактичні засади підготовки майбутніх педагогів до доброчинної діяльності в Україні в 90-х рр ХХ ст. – першій чверті ХХІ ст.» дослідниця представила мережу закладів освіти (ЗДО, ЗЗСО, ЗВО), активну участь у діяльності яких відведено благодійним фондам. Завулічною І.І. встановлено, що завдяки діяльності благодійних фондів, зокрема в ЗДО (благодійний фонд допомоги розвитку ЗДО № 21 «Дитинство», благодійна організація «Благодійний фонд «Піклувальна рада ДНЗ № 2 «Малютко», Благодійний греко-католицький дитячий садок «Ангелятко», благодійна організація «Благодійний фонд ДНЗ «Зернятко», благодійний фонд ЗДО «Біла лілея», благодійний фонд «Сучасний дошкільний заклад № 6 «Казочка», благодійний фонд «Оживи мрію», благодійний мінісадок у місті

Ірпінь, Благодійний фонд «Угорська екуменічна служба допомоги – Україна») – відбулась активізація гурткової роботи, організація заходів та проєктів щодо адаптації дітей в освітньому закладі, гігієнічне виховання в дитячому колективі; в ЗЗСО ((Благодійний фонд «Шкільна планета – 3», Благодійна організація «Благодійний фонд «Освітній фонд сприяння розвитку вальдорфської педагогіки», Благодійна організація «Благодійний фонд «Платформа 23», Благодійний фонд «Захист», благодійна організація «Благодійний фонд «Щаслива школа») – завдяки щедрій підтримці благодійних фондів: розширено спектр додаткових освітніх послуг, надано матеріальну допомогу (стипендій), організовано гурткову роботу та курси підвищення кваліфікації педагогічних працівників; ЗВО ((благодійний фонд «Профтехосвіта», Благодійний фонд підтримки Вищого професійного училища № 55 м. Дніпра», благодійна організація «Фонд святого Климентія», благодійна організація «Благодійний фонд «Обійми Україну») – отримали можливість оновити матеріально-технічну базу, залучити більше фінансування в освіту та запровадити нові стипендіальні програми.

У науковому дослідженні здобувачкою проаналізовано навчальні плани та ОП першого (бакалаврського), другого (магістерського) та третього (освітньо-наукового) рівнів вищої освіти спеціальностей «Соціальна робота», «Соціальна педагогіка», «Початкове навчання» «Соціальна педагогіка і практична психологія», «Корекційна освіта», «Соціальна педагогіка», «Початкова освіта», «Спеціальна освіта», «Освітні, педагогічні науки» ЗВО Тернопільського педагогічного інституту імені Володимира Гнатюка, Київського педагогічного інституту іноземних мов, Південноукраїнського державного педагогічного університету імені К. Ушинського, Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара, Запорізького національного університету, Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, Луганського національного університету імені Тараса Шевченка, Національного технічного університету України «Київський політехнічний

інститут імені Ігоря Сікорського, Львівського національного університету імені Івана Франка, Кременчуцького національного університету імені М.Остроградського та ін. Дослідницею встановлено, що перелік дисциплін у навчальних планах та освітніх програмах ЗВО України, які б конкретизували проблематику підготовки майбутнього педагога до добродійної діяльності, є незначним, що актуалізувало розробку авторського елективного курсу з досліджуваної проблеми «Система підготовки майбутнього педагога до добродійної діяльності в Україні: теорія і практика».

Дисертантка, досліджуючи діяльність благодійних фондів у системі підготовки майбутніх педагогів до добродійності в Україні зауважує, що беручи участь волонтерських проєктах, волонтерських групах майбутні педагоги отримують всебічну підготовку до добродійності. Цей підхід поєднує в собі глибоке теоретичне розуміння добродійності, практичні навички роботи в благодійних організаціях та формування міцних моральних принципів. Студенти вчаться використовувати інноваційні методи роботи благодійних фондів, розвивають у собі лідерські якості та вміння працювати в команді, а також ініціюють соціальні проєкти. Така підготовка готує їх до того, щоб стати не тільки професійними педагогами, а й активними громадянами, здатними змінювати світ на краще.

Третій розділ «Перспективи діяльності благодійних фондів у підготовці до добродійної діяльності в Україні на сучасному етапі» відзначається аналітикою та актуальністю, адже підвищення рівня освіти майбутніх педагогів пов'язується з новітніми цифровими технологіями, які надають низку можливостей для ефективної організації та реалізації благодійних проєктів через онлайн-платформи, соціальні мережі («Фейсбук», «Інстаграм», «Твітер») та ін.

Дисертанткою проаналізовано вебсайти благодійних фондів («Фонд освітніх ініціатив», «Найкращі друзі», «За майбутнє дітей», «Посмішка ЮА», «Благодійний фонд підтримки наукових, освітніх та мистецьких ініціатив «Номі»), що надало можливість розробити інтерфейс сайту «Добродійність», спрямованого на сприяння розвитку благодійних ініціатив, залучення ресурсів і

підтримку благодійних фондів та організацій. У рубриці «Благодійні фонди» сайту здобувачкою пропоновано програму тренінгу «Цифровізація благодійних фондів», метою якого є надання учасникам знань та навичок, необхідних для впровадження цифрових технологій у діяльність благодійних фондів з метою підвищення ефективності, прозорості та залучення більшої кількості донорів.

До переваг дослідження можна віднести розроблений Завулічною І. І. елективний курс «Система підготовки майбутнього педагога до добродійної діяльності в Україні: теорія і практика» (3 кредити, з них 12 год лекцій, 18 год практичних занять, 60 год самостійної роботи) для студентів 2 курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки». Завдяки цьому курсу майбутні педагоги мають можливість глибше зрозуміти важливість добродійності, ознайомитися з теоретичними засадами та практичними аспектами організації та діяльності благодійних проєктів.

Всі розділи дисертації мають внутрішню єдність і завершеність. Висновки до розділів, загальні висновки є логічними, змістовними, відповідають поставленим завданням. Додатки, укладені авторкою, конкретизують й поглиблюють виклад матеріалу, поданого у тексті дослідження.

Відсутність порушення академічної добродійності. Під час виконання дисертації аспірантка дотримувалася принципів академічної добродійності. За результатами перевірки та аналізу матеріалів дисертації не було виявлено ознак академічного плагіату, елементів фабрикації та фальсифікації. По всьому тексту роботи простежується єдиний стиль викладу матеріалу. Це самостійно виконане наукове дослідження. Всі ідеї та наукові положення, викладені в дисертації Завулічною І.І., отримані авторкою особисто.

Дискусійні положення та зауваження до дисертаційного дослідження. У цілому позитивно оцінюючи наукове і практичне значення отриманих дисертанткою результатів, звертаємо увагу на окремі дискусійні положення й висловимо деякі побажання й зауваження до наукової роботи:

1) Робота безумовно би виграла, якби дисертантка представила зарубіжний досвід участі благодійних фондів у підготовці педагогів до добродійної діяльності.

2) Характеристика базових понять дослідження у розділі 1, п. 1.1 потребує, на нашу думку, звернення до методу контент-аналізу. Це б підсилило характеристику досліджуваних понять та відображення унікальних особливостей проблеми дослідження.

3) У п. 2.2 авторка аналізує навчальні плани та освітні програми в контексті досліджуваної проблеми. На наш погляд, було б доцільно більш конкретно пояснити, чому саме ці заклади вищої освіти були обрані для аналізу навчальних планів і навчальних програм.

Висловленні зауваження носять рекомендаційний характер і не впливають суттєво на загальну позитивну оцінку дисертації й не знижують безперечних здобутків роботи Завулічної І.І., а можуть бути враховані у подальших наукових напрацюваннях.

Загальний висновок. Аналіз дисертації та публікацій авторки дає підстави стверджувати, що виконане наукове дослідження Завулічної Інни Ігорівни «Благодійні фонди України в системі підготовки майбутніх педагогів до добродійної діяльності (90-ті рр. ХХ – перша чверть ХХІ ст.)», подане на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 01 Освіта / Педагогіка зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки, є актуальним, цілісним, завершеним, самостійним науковим дослідженням.

Дисертаційна робота відповідає вимогам Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» від 12.01.2022 № 44 (зі змінами) та Вимогам до оформлення дисертації, затвердженими наказом МОН України від 12.01.2017 № 40 (зі змінами), а її авторка – Завулічна Інна Ігорівна – заслуговує на присудження ступеня доктора

філософії з галузі знань 01 Освіта / Педагогіка зі спеціальності 011 Освітні,
педагогічні науки.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,

професор кафедри соціальної освіти

та соціальної роботи

Українського державного університету

імені Михайла Драгоманова

Валентина ТЕРНОПІЛЬСЬКА